

ZOYA PİRZAD'IN IŞIKLARI BEN SÖNDÜRÜRÜM ROMANINDA KADIN KİMLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN ANALYSIS OF FEMALE IDENTITY IN ZOYA PIRZAD'S NOVEL I TURN OFF THE LIGHTS

Serpil YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve toplum Bilimleri Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yldrmserpil44@gmail.com

Makale Bilgisi

Türü: Araştırma makalesi
Gönderildiği tarih: 7 Kasım 2024
Kabul edildiği tarih: 2 Ocak 2025
Yayınlanma tarihi: 25 Haziran 2025

Article Info

Type: Research article
Date submitted: 7 November 2024
Date accepted: 2 January 2025
Date published: 25 June 2025

Anahtar Sözcükler

Varoluş Boyutu; Kadın Kimliği; Zoya Pirzad; Işıkları Ben Söndürürüm

Keywords

Dimension of Existence; Female Identity; Zoya Pirzad; I Turn Off the Lights

DOI

10.33171/dtcfjournal.2025.65.1.13

Öz

Günümüzde feminizm ve kadına yönelik tutum sosyoloji çalışmalarında ve farklı kültürel alanlarda önemli araştırma konularındandır. Bu konu son birkaç on yılda edebiyat sahasında da tartışılmaktadır. Özellikle kadın yazarların eserlerinde ana tema olarak kabul edilmektedir. Zoya Pirzad kurgusal edebiyat alanında romanının ana odağını kadına veren, kadın dünyasını, kadın düşüncesi ve kadın kalemile anlatmayı başarabilen, Çağdaş İran Edebiyatı'nın önemli yazarlarından biridir. Pirzad, kadını anlayış ve tutumla, kadınsal duyguları ve deneyimleri eserlerinde sıkça konu edinir. 1380 yılında basılan ve yazarın ilk uzun romanı olan Işıkları Ben Söndürürüm kadın toplumunu tasvir eden ve toplumda hâkim olan belirli düşünce kalıplarını ortaya koyan kadın romanlarından. Adı geçen bu romanda; etnik kökenine, ait olduğu sınıfa, yaşam tarzına bakılmaksızın; kadınların maruz kaldığı, çoğu zaman görmezden gelinen baskıları, ötelenmişlik, yalnızlık duyguları, kimlik arayışları, yepyeni, kadınca bir bakış açısıyla gözler önüne serilmiştir. Bugün toplumda kadın varlığının önemine binaen bu romanın kadın bakış açısıyla incelenmesi ve kadına dair belirli düşünce kalıplarının yıkılması elzemdir. Yazar, eserinde kadının zihin ve iç dünyasındaki labirentlerin canlı tasvirini sunarak, kadının dünyasını kadın kimliğinin farklı boyutlarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı; Zoya Pirzad'ın Işıkları Ben Söndürürüm adlı romanında kadının toplumsal ve bireysel varoluş mücadelesini ve onun "anne", "eş", "âşık" ve "toplumsal" kimliklerini belirleyen kişiliğinin farklı boyutlarını incelemektir.

Abstract

Today, feminism and attitude towards women are important research topics in sociology studies and different cultural fields. This issue has also been discussed in the field of literature in the last few decades. It is considered a main theme especially in the works of women writers. Zoya Pirzad is one of the important writers of Contemporary Iranian Literature, who gives the main focus of her novel to women in the field of fictional literature and manages to describe the women's world with women's thought and women's pen. Pirzad frequently discusses feminine emotions and experiences with a feminine understanding and attitude in her works. Published in 1380 and the author's first long novel, I Turn Off the Lights, it is one of the women's novels that depicts the women's society and reveals certain thought patterns dominant in society. In this mentioned novel; regardless of ethnicity, class, lifestyle; It has been revealed the pressures that women are subjected to, which are often ignored, their feelings of alienation, loneliness, and their search for identity, from a brand new, feminine perspective. Considering the importance of women's existence in society today, it is essential to examine this novel from a woman's perspective and to destroy certain thought patterns about women. In her work, the author by showing a vivid depiction of the labyrinths in the mind and inner world of women, revealed the woman's world and the different dimensions of women's identity. Therefore, the main purpose of this research is; in Zoya Pirzad's novel I Turn Off the Lights, it is to examine women's struggle for social and individual existence and the different dimensions of her personality that determine her "mother", "wife", "lover" and "social" identities.

Giriş

Antik çağlardan beri kadınlar daima insan yaşamının hikâye anlatıcıları olmuştur. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren çeşitli feminist ayaklanmalarla birlikte kadın hakları konuları şekil kazanmış ve kadın yazarlar öykü, roman ve şiir kalıplarını kullanarak kendi eleştirel ve entelektüel eserlerini kaleme almışlardır. Genel olarak kadın yazarların eserlerinde kadının bireysel ve toplumsal statüsünü yeniden tesis etme ve kanıtlama çabasında oldukları söylenebilir. Bu hareketten sonra kaleme alınan eserlerin devamında İran Edebiyatında feminizm düşüncesi hızla yayılmıştır. Yeni oluşan bu hareketten önce erkeklerin kaleminden çıkan çoğu eserde kadın, odak ve ana karakterlerin sadece bir parçası olarak resmedilmiştir. Bazen fitneci, bazen cahil ve bazen de şuh bir sevgili olarak nitelenen kadın, erkek bakış açısı ve yazın tarzıyla tasvir edilmiştir.

Çoğu zaman vefasızdır, gözü nergis, kirpiği oktur, bir mazmundur, merak edilen fakat söz sahibi değildir. Özne değildir. Kadınların edebiyat dünyasında birer özne olmaya başladıkları ana değin, kendileri hakkında yazılan her şey erkeklerin bakış açısı, tahayyülleri, beklentileri ve kimi zaman birtakım dini inanışların metinlerinde belirtilen kadın tasvirleri ve erkelerin söylemleri ile kaleme alınmıştır (Kopuz Çetinkaya, 2018, s. 157).

Fakat kadın yazarlar, kadın ruhu ve hissiyatına olan aşinalıkları ve kadın bakış açısı ve düşünce tarzıyla kadını, kadının dünyasını, onun varoluş mücadelesini ve toplum tarafından kadına biçilen rolleri başarılı bir şekilde yazıya aktarabilmişlerdir. Böylece kimlik sorunu yaşayan, kendini tanımaya çalışan ve var olma mücadelesi veren tüm dünya kadınlarının sesi olmuşlar; onların hak arama çabalarını ortaya koymuşlardır.

Zoya Pirzad, kadınsı anlayış ve tutumla, kadınsal duyguları ve deneyimleri eserlerinde konu edinen, Çağdaş İran Edebiyatı'nın önemli yazarlarından. Bu çalışmada betimleyici-analitik yöntemle yazarın *Işıkları Ben Söndürürüm* adlı eserinde kadın ve onun varoluş felsefesi ele alınmıştır. Bu doğrultuda insanın var olma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası ve onun toplumsal varoluşunun bir boyutu olan kimlik (Ulusoy, 2020, s. 326) kavramı kısaca açıklanmıştır.

KİMLİK NEDİR

Sosyal psikolog Erickson, kimliği; “bireyin iç dünyasında kendisini ontolojik olarak anlamlı bir bütünlükle özdeşleştirmesi ve bununla birlikte dış dünyayla bağ kurması” olarak tanımlar. Wheelis’in tanımı ise; “kişinin davranış, eylem ve değer yargıları arasında kurduğu uyuma dayanan bütünlük ve birlik hissi”dir. Fromm’a göre ise kimlik, “kişinin kendisini diğer birey ya da gruplarla özdeşleştirerek kazandığı aidiyet hissinin adı”dır (Yıldırım, 2018, s. 48). Bu durumda kimlik insanın yaşadığı toplum ve sosyal çevre

tarafından tanınma ve bir bireyle ya da bir insan grubuyla özdeşleşme ihtiyacından kaynaklanır. Bu ihtiyacın karşılanması insanda bireysel öz farkındalığın oluşmasını sağlar ve bir insan grubuna ait olma duygusunun tatmini, o insan grubunun kolektif ve ortak öz farkındalığını veya yerli veya milli kimliğini belirler (Rezayî Kadirî, 1398, s. 12).

Bireysel veya kolektif kimlik ihtiyacı, bir kişi veya grubun kendisinde duyduğu ve doyurmaya çalıştığı bir ihtiyaç olmaktan ziyade, toplumsal yapı ve örgütlenmelerle, toplumsal norm ve değerlerle, dünya ve çağ ile bağlantılı olarak gelişen ve yaşanan bir ihtiyaçtır (Bilgin, 1999, s. 14).

Kimlik en geniş manasıyla, bireyin tüm özelliklerini kapsar; hem kişinin kendisini nasıl gördüğü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü, kimlik kavramıyla ilgili konulardır (Aşkın, 2017, s. 213). Kişiliğimizin derinliklerinde kök salmış inanışlara göre kimlik bizim kontrolümüzün dışında olup çocukluk günlerimizdeki kültür ve eğitim ortamından kaynaklanmaktadır. Yani kimlik, daha çok dışa dönük bir yansımadır; bireyin dış dünyayla girdiği etkileşimin ışığında kendisini ifade etmesidir (Budak, 2017, s. 46-47). Dolayısıyla her insan kendi varoluşsal boyutlarını tanıyarak kendi kimliğini şekillendirebilir ve kimliğinin dönüşümü ve olgunlaşması yönünde adımlar atabilir.

Zoya Pirzad’a ve Işıkları Ben Söndürürüm’e Dair

Pirzad, annesi Ermeni, babası İranlı olan bir ailenin çocuğu olarak 1952 yılında İran’ın Güneybatısında yer alan Abadan şehrinde doğdu. Kısa öykü ve romanlarıyla dünya çapında bir üne kavuştuktan sonra İran Edebiyatı’nda olduğu kadar Ermeni Diaspora Edebiyatı’nda da ilgiyle takip edilen bir yazar oldu. Pirzad’ın en önemli özelliklerinden biri ayrıntılara, günlük olaylara ve hayatın sıradan olaylarına gösterdiği özendir. Kadın sorunları ve kaygıları Zoya Pirzad’ın en çok işlediği konuların başında gelir. Hikâyelerinin asıl kahramanlarını kadınlardan seçip kadınların bağımsızlıklarının ve geleneksel bağlardan ve normlardan kurtuluşlarının elzem oluşuna vurgu yapar. Eserlerindeki kadınlar, kendi kadın deneyimlerini, duygularını ve hâkim ataerkil yapı ile çatışmalarını anlatırlar. Pirzad, bir röportajında kadınların erkeklere bağımlı olduğu düşüncesinin onu fazlasıyla üzdüğünü belirtmiş; İran’da, Ermenistan’da, Hindistan’da ve batı hariç daha birçok ülkede yeni doğan bir kızın önce babasının kızı, sonra eşinin karısı son olarak da oğlunun annesi olarak tanımlanmasını son derece endişe verici bulduğunu söylemiştir.

Yazarın mahareti de bu endişe ve kaygılarını akıcı ve sade bir şekilde, detaylı ve ustalıkla dile getirebilmesindedir. Kadın sorunlarını dile getirerek kendince bu sorunlara bir çıkış yolu gösterir. Eserlerinde dikkat çeken şey; yazarın, ataerkil toplumda ötekileştirilen, her durumda aşağılanan, sadece evinin dört duvarı arasına sıkıştırılan ve

her fırsatta ekonomik ve psikolojik şiddete maruz bırakılan kadınların durumuna itirazı, hassasiyeti ve bu erkek egemen yapı karşısında sergilediği tutumdur. Tüm bunlar, Zoya Pirzad'ın kadın sorunlarına olan hassasiyetinin ve benimsediği feminist düşüncelerin göstergesidir. Benimsemiş olduğu bu feminist düşünce yapısıyla kadınların hayatlarına, isteklerine, beklentilerine ve toplum dayatmalarına farklı bir bakış açısı sunar. Yazarın, eserlerinde feminist yaklaşımların ortaya çıkmasında en önemli hususlardan; kadının kimlik arayışına, kadının yaratıcılık rolüne, erkelerin kadınlara karşı ilgisizlik ve sevgisizliğine, kadının eve hapsedilmesine ve hikâyelerinde kadın kahraman seçimine işaret edilebilir.

Eserlerini Farsça kaleme alan yazar, ilk romanı olan *Işıkları Ben Söndürürüm*'ü (Çeragha ra Men Hamuş mi Konem) 1380 hş./2001 yılında yayımladı. Çeşitli dillere de çevrilen bu romanda; etnik kökenine, mensubu olduğu sınıfa, yaşam tarzına bakılmaksızın; kadınların maruz kaldığı, çoğu zaman görmezden gelinen baskılar, ötelenmişlik ve yalnızlık duyguları, çelişki ve içsel çatışmalar yepyeni, kadınca bir bakış açısıyla gözler önüne serilmiştir. Bu eserde, İran'ın Abadan şehrinde yaşayan sıradan bir Ermeni ailesinin örf adet ve inançları konu edilirken, bu Ermeni topluluğun Fars toplumuyla kurduğu toplumsal, kültürel ve dini ilişkileri de söz konusu edilmiştir. Pirzad hem İran Edebiyatı hem de Ermeni Diaspora Edebiyatı'na farklı bir bakış açısı sunmaya çalışmıştır. Yazar, bu ilk romanıyla 2002'de yılın en iyi romanı Mehregan Edebiyat ve Hooshang Golshiri Edebiyat ödülüne layık görülmüştür (Yıldırım ve Deveci Bozkuş, 2023, s. 91).

Romanın Özeti

Pirzad, bu romanında İran'ın Abadan kentinde yaşayan ve petrol şirketinde çalışan bir ailenin hayatını konu edinir. Klaris adındaki üç çocuklu genç bir kadının zihinsel süreçlerini ve kaygılarını ortaya koyar. Hikâye basit ve günlük hayatın sıradan bir rutiniyle başlar. Otuz sekiz yaşındaki Klaris'in dünyası; evi çekip çevirmekle, kocası ve çocuklarıyla ilgilenmekle, annesi ve kız kardeşiyle düzenli ev sohbetleri yapmakla geçer. Fakat Klaris, monotonluklar ve günlük sıkıcı işler kaskacında, kendini çatışmalar, çelişkiler ve içsel diyaloglar ortasında bulur. Klaris, otosansürü alışkanlık haline getirmiş, kendisini ailesine hizmet etmeye ve etrafındakileri memnun etmeye adanmış bir kadındır. Bu uysal tavrından dolayı çevresi tarafından kabul gören Klaris, sürekli ulaşılabilir olduğu ve hiçbir şeye itiraz etmediği için iyi niyeti çevresi tarafından kolaylıkla suiistimal edilir. Evi herkesin girip çıktığı uğrak yeri gibidir. Klaris en başından kendi zihnindeki yapılacaklar ve yapılmayacaklarla okuyucuya, tek görevi çocuklarına bakmak, ev temizlemek ve kocasıyla ilgilenmek olan sıradan bir kadın izlenimi verir.

Hikâyenin diğer karakterleri olan Klaris'in arkadaşı Nina, annesi ve kız kardeşi Alis de ilerleyen zamanlarda bu sıradan kadının monoton hayatına dahil olurlar. Sıkıcı hayatı daha da zorlaşmaya başlayınca Klaris, hayatındaki monotonluktan kurtulmak ve yeni bir rutine başlamak ister ve tam bu noktada komşusu olan Almira Simonyan, oğlu Emil ve torunu Emili Simonyan hikâyeye dahil olurlar. Bu aile, hem Klaris'i hem de ailesini çok değiştirir. Çok geçmeden Emili Simonyan, Klaris'in ikiz kızlarının yakın arkadaşı olur, ergen oğlu Armen'in ise aklını çeler. Emil'in annesi Simonyan Hanım tezat davranışları olan akıllı ve olgun bir kadındır. Kısa zamanda Klaris'i etkiler ve yakın arkadaş olurlar.

Klaris, Emil'in ilgisinin, dostça davranışların ve ortak zevklerin etkisi altında Emil'e âşık olur. Zaman geçtikçe onun hassasiyetleri ve iç çatışmaları artar. Emil'in nezaketi, şefkati ve ölçülü tavrı, vakitli vakitsiz Klaris'in zihnini Emil ile soğukkanlı ve kaba kocası arasında karşılaştırma yapmaya zorlar. Hayattaki bazı değişimler, kadının etrafındaki kişilerin kaygısız davranışları, Alice'in kıskançlıkları, Emil'in dikkatini çekmek için gösterdiği çaba, ergen Armen'i alışılmadık ve isyankâr hareketlere sürükleyen Emili'nin sinsiliği, annesinin kuruntuları, Klaris'i içsel buhrana ve hüsrana sürükler. Hikâyenin ortasından itibaren Klaris'in düşünceleri ve duyguları artık eskisi kadar net değildir, bu da Klaris'in kafa karışıklığının, endişesinin ve kendisi hakkındaki düşüncelerinin belirsizliğinin nedeni olabilir. Fakat tüm bunlar, hayata başka bir yönden bakma, kendini tanıma ve dolayısıyla var olma sürecinin ayrılmaz bir parçası olan kimliğini keşfetme olanağı sağlar. Romanda kadının “anne”, “eş”, “âşık” ve “toplumsal” olmak üzere dört kimliği ayrı başlıklar altında ele alınmıştır:

Anne Kimliği

Kadın, yüzyıllar boyunca evinin dört duvarı arasında hapsolmuştur. Eğitimi önemsenmemiş ev işi, çocuk bakımı gibi işlerle görevlendirilmiştir. Çoğu modern toplumda kadına, “eş”, “anne” ve “ev hanımı” rolü biçilerek kadın, “ucuz emek” ve “ücretsiz aile işçisi” olarak görülür. İyi eş ve iyi anne modeli, cinsiyet rollerine uygun kalıp yargılarla belirlenir. İncelenen *Işıkları Ben Söndürürüm* romanında kadınlara, kendilerini eş ve çocuklarına adanmış durumda iyi anne olacakları; iyi anne olduklarında da mutluluk ve saygınlık kazanacakları fikri dayatılmıştır (Kale, 2022, s. 40). Eserdeki anneler, kendilerine toplumun dayattığı bu görevleri benimsemişlerdir. Özellikle hikâyenin başkahraman konumundaki anne karakteri Klaris, tüm dikkatini çocuklarına, kocasına, ev işlerine ve aile sorunlarına veren cefakâr bir annedir. Bazen bu annelik rolüne kendini o kadar çok kaptırır ki başka bir şey düşünmez hale gelir. Öyle ki çocuklar konusunda tüm davranışlarını, hareketlerini ve günlük işlerini onlara göre ayarlayacak kadar titiz ve özverilidir. Hatta oğlunun odasının duvarındaki fotoğrafa bakarken de annelik duygularıyla hareket eder. Zira odanın

duvarında asılı duran Aleon Dellon'un fotoğrafını incelerken oyuncunun saçlarının alnına nasıl döküldüğünü düşünür. *"Elini uzatır ve Aleon Delon'un gözlerinin içine giren saçlarını eliyle çekerek düzeltir"* (Pirzad, 1381, s. 18).

Sanki Klaris'in hayatının tüm günleri birbirinin aynısıdır ve onun zihinsel meşguliyeti sadece çocukları, kocası ve evi ile sınırlıdır. O, saate bakmadan çocukların eve dönüşlerinden yola çıkarak vaktin öğleden sonra dört buçuk olduğunu anlar. Bu sahne hem hikâyedeki kadının günlük meşguliyetini yani çocuklarıyla ilgilendiğini hem de olayların sürekli tekrar ettiğini gösterir. Bu romanda Klaris için zaman günlük olaylara göre şekillenir, olaylar o kadar tanıdık ve birbirinin aynısıdır ki kadın, olayların gerçekleşme zamanını gözleri kapalıyken bile bilir. Bu durum, karakterin monoton, sıkıcı ve bezgin hayatının göstergesidir. Klaris kızı Arsine'nin elbisesi hakkında şöyle der: *"Arsine'nin elbisesinin cep kenarının sökülük olduğunu bakmadan biliyordum"* (Pirzad, 1381, s. 10).

Işıkları Ben Söndürürüm romanında Bayan Simonyan, oğlu ve torunu Emili için bir şehirden başka bir şehre taşınmıştır. Bayan Simonyan da Klaris gibi bütün zorluklara çocuğu için katlanmış bir kadındır. *"Kendimi tanıdığım andan itibaren sadece katlandım. Önce babama, sonra kocama, şimdi de oğluma ve torunuma. Zevk aldığım herhangi bir işi yapmadım"* (Pirzad, 1381, s. 181-182).

Bu nedenle çocukları için kadınlık gururundan, evinin konforundan, kariyerinden ve hedeflerinden vazgeçen kadınların annelik kimliği fedakârlıkla ilişkilendirilir. Zira "annelik, kadını ataerkilliğe ilişkin sınırlandırmaların içinde tutmanın ve bunu 'doğal' gibi göstermenin meşru zeminini oluşturur. Öyle ki kadının, anneliğinin "uysallığına" bağlı olarak aileyi 'edep'li' bir şekilde dışarıya karşı temsil etme çabasını da üstlenerek öznelliğini silikleştirmesi beklenir" (Dudu Karaman ve Doğan, 2018, s. 1477). Dolayısıyla kadın annelik içgüdüleriyle ve içinde yaşadığı prototip halindeki toplumun beklentisi doğrultusunda çocuğunu yaşama hazırlarken kendisine zaman ayıramaz ve kendi bireysel ve toplumsal kimliğini kazanamaz. Zoya Pirzad'ın eserlerindeki kadınlar geleneksel rolleri üstlenen kadınlardır. Geleneksel toplumda anne kimliğini benimseyen kadınlar, kendi kimliklerini toplumun onlara yüklediği görevlere ve "genetik kodlarla kendilerine aktarılan bilgilere, toplumun yüklediği ve kendilerinin benimsediği rollere" uygun davranırlar (Kale, 2022, s. 39).

Klaris'in cinsiyeti ve anne olarak davranış şekli toplumun popüler kültürüne uygundur. Klaris, egemen düzenin kadına yönelik anlayış ve tutumuna aşınadır ve bir kadın olarak karakteri, toplumun anne modeliyle tamamen uyumludur. Çocuklarıyla ilgili tüm detayları eksiksiz olarak bilir, çocuklarının hayatına çeki düzen vermek için adeta kendini paralar. Romanda anne ile çocuk arasındaki ilişki o kadar etkili ve gerçekçi

resmedilmiştir ki okuyucu kendini sürekli aile üyeleri arasında hisseder: “*İkizlerin odasının perdelerini çektim ve kırk parçalı yatak örtüsünü yatakların üzerine örttüm. Annem bu yatak örtülerini yıllarca topladığı parçalarla dikmişti*” (Pirzad, 1381, s. 38). Diğer satırlarda Klaris’in cefâkar ve düşünceli anne kimliği açıkça görülür:

Odayı düzenledim, kendi kendime dedim ki: kızlarımın çocuklukta uyumları büyüdüleri zaman da keşke devam etse. Arsine’nin pijamasını katladım ve yastığının altına koydum... Radyo açtı. Yumurtaları tavaya kırdım ve buzdolabından tereyağını ve peyniri çıkaran Artoş’a şöyle seslendim: masayı ben kurarım, sen git Armen’i uyandır, sinemaya geç kalmasın (Pirzad, 1381, s. 38).

İlerleyen satırlarda büyüme sancıları çeken Armen’in alışılmadık ve isyankâr hareketleri Klaris’in kendini sorgulamasına ve anne olarak yetersiz hissetmesine neden olur. Oğlunun kendisine karşı duyduğu memnuniyetsizliğin farkına varması, Klaris’in annelik görevlerini yerine getirmekte tereddüde düşmesine sebep olur. Yaşadığı bu tereddüt, şefkatli, anlayışlı, daima başkalarının mutluluğu için çabalayan ve ilişkilerinde yalnızca kendinden ödün veren Klaris’i hayatı ve başkalarıyla olan ilişkilerini yeniden sorgulamaya sevk eder. Bunda özellikle Armen’in, Emil’in acımasız kızı Emili’ye yazdığı aşk mektubunun önemli bir rolü vardır: “*Sevgili Emili, ben de ahmak kız kardeşlerimden, sadece sızlanmayı, yemek pişirmeyi, çiçek dikmeyi, dırdır etmeyi bilen annemden ve ancak satranç oynamayı, gazete okumayı seven babamdan kurtuluyorum. Tüm babaların, annelerin ve büyük annelerin canı cehenneme*” (Pirzâd, 1381, s. 190).

Eş Kimliği

Toplumsal yaşamda ve aile içinde kadının üstlendiği roller içinde eş kimliği birinci sırada gelir (Genç, 2018, s. 23). *Işıkları Ben Söndürürüm* romanındaki kadınlar özellikle Simonyan Hanım ve Klaris, fedakâr ve özverili eş kimliğini deneyimlemiş kişilerdir. Klaris eş rolünde oldukça becerikli, ilgili ve akıllı bir eştir. Aşçılık, terzilik ve bahçıvanlıkta da gayet iyidir. Tüm ev işlerini memnuniyetle kendisi üstlenmiştir. Ancak yaşanacak mahallenin ve yine aynı şekilde binilecek arabanın modelinin belirlenmesi gibi önemli konularda ise kocasının kararları geçerlidir. Kocasını her ne kadar görünüş itibarıyla otoriter ve zorba bir adam olmasa da uygulamada tüm ev işlerini eşinin omuzlarına bırakan ilgisiz, soğukkanlı ve az konuşan bir adamdır. Çoğunlukla kendi dünyasında yaşar; karısı ve çocuklarıyla samimi ve yakın bir ilişkisi yoktur. Klaris, eşi Artoş’un ilgisizliğinden rahatsızdır. Eşi sürekli siyasi meselelerle meşguldür. Artoş onun duygusal isteklerini görmezden gelir, ona sevgi ve şefkat göstermez. Eşinin en küçük hatasında homurdanarak onu aşağılamaktan adeta zevk alır: “*Feryadımı duyunca mutfağa koşmuştu. Tepemde dikilip her zamanki gibi*

homurdanıyordu. Bu tür olaylar olduğunda ‘yüz defa söyledim, dikkat et. Patates yandı, yandı. Bu sıcakta neden köfte ve patates kızartıyorsun? Yemeği dışarıdan söyledik. Emin ol dışarıdan söylenen yemek kimseyi öldürmez’ (Pirzad, 1381, s. 107).

Artoş karşı tarafı özellikle karısını suçlayarak sevgisini gösteren bir adamdır. Klaris bu durumu şöyle açıklar: “Yıllar önce anlamıştım: Artoş, başına bir şey gelen kişiyi suçlayarak sevgisini gösterir” (Pirzad, 1381, s. 107). Bu durum, aile üyeleri özellikle kadın ile kocası arasındaki ilişkilerin kopma sinyalinin verir.

Klaris ile Artoş her ne kadar aşk evliliği yapmış olsalar da evlendikten sonra ikisi arasındaki heyecan ve tutku zamanla kaybolur. Birlikte daha az zaman geçirmeye ve daha az sohbet etmeye başlarlar. İkisi arasındaki bu iletişimsizlik tartışmalara sebep olur. Artoş’un ilgisizliği o kadar fazladır ki bazı durumlarda aralarındaki konuşma ve tartışma yarım bile kalır. Artoş komşuları olan Simonyan Hanım ile ilgili konuşurken konuşmasını yarıda kesip sohbeti sonlandırır. Klaris bu duruma şöyle tepki gösterir: “Konuşmaya devam etmesini bekledim, ses çıkmadı. Çorabın teki elimde pencere kenarındaki yeşil deri koltuğa oturdum” (Pirzad, 1381, s. 23). Kadın ile kocası arasında hiçbir şekilde müşterek yaşamın gereği olan sevgi ve saygı bağına rastlanmaz.

Klaris, kocasının siyasi faaliyetleri ve ilgisizliği ile ilgili memnuniyetsizliğini dile getirdiğinde Artoş tepki olarak: “Şekerliğin kapağını açtı ve tek kelime etmeden, sanki bir bahçeyi suluyormuş gibi şekeri masanın, sandalyelerin ve mutfağın zeminine serpti” (Pirzad, 1381, s. 259). Artoş bu hareketiyle -dolaylı olarak- Klaris’in ev hanımı olduğunun ve dolayısıyla ev dışındaki konularda yorum yapmaması gerektiğinin mesajını verir.

Ancak Klaris’in Artoş hakkındaki eleştirileri zihnindeki konuşmalardan ibarettir. Kadının pasif yaradılışı ve içe kapanıklığı onu kocasıyla ilgili içsel söylemlerde bulunmaya sevk eder. Klaris duygusal ihtiyaçlarının karşılanmadığını gördükçe yalnızlaşır ve bu derin yalnızlık ona depresyon zeminini hazırlar. Sürekli ev işlerine koşturan Klaris bir süre sonra kimsenin onun içsel arzu ve istekleriyle ilgilenmediğini fark eder. Özellikle kocasına olan duygusal bağlılığına ve ilgisine rağmen onun duyarsızlığıyla karşılaşır. Artoş eşinin duygusal ihtiyaçlarını görmezden gelir ve böylece Klaris duygusal boşluğa sürüklenir: “Neden mutsuz olduğumu hiçbir zaman sormadı. Bu geceki üzüntümün onunla bir alakası olmayabilir, fakat diğer günler de hiç sormuyordu” (Pirzad, 1381, s. 186).

Kocasının ilgisizliği öyle bir raddeye ulaşır ki Klaris’in zihninde yeni sorular belirir. Çocuklarına karşı son derece ilgisiz olan Artoş, çocukları Armen ile Arsine arasındaki kavga esnasında Klaris’in elini tutar ve aralarındaki kavgaya karışmamasını söyler. Klaris’in eli Artoş’un elindeyken bir süre öylece kalırlar. Artoş’un onun elinden tutmasıyla Klais’in

zihninde şu soru yankılanır: “*Acaba ne zamandır elimi tutmamıştı?*” (Pirzad, 1381, s. 57). Klaris’in bu iç diyalogu derin bir yalnızlığın dışı vurumudur.

Klaris’in hislerine ve duygusal bağlılığına karşı Artoş’un ilgisizliği, Klaris’in kocasına yaklaşımının değişmesine, ondan nefret etmesine, aralarının açılmasına ve hatta duygusal boşluğa düşüp başka bir erkeğe yönelmesine sebep olur. Öykünün başlarında Klaris, ev işlerini yapmaktan ve çocukların eğitimiyle ilgilenmekten oldukça memnundur ve kocasının kendisiyle olan soğuk ve sıradan ilişkisini ve ev işlerini hoşgörüyü karşılar. Onun bu durumu öyle bir noktaya ulaşır ki giderek benliği ve kişisel ilgilerini bir kenara bırakır ve başkalarıyla olan ilişkilerinde yalnızca kendinden ödün vermeye başlar (Keshani, 2018, s. 383).

Klaris bir kadın olarak kocasının yaşamındaki rolünü yeniden gözden geçirerek benliğinin dağılan parçalarını yeniden toplar; ev işlerinde daha ölçülü davranmaya, duygusal istek ve gereksinimlerine öncelik vermeye başlar (Keshani, 2018, s. 383). Görünüşte ne olursa olsun, eşinin sevgisinin derinliğine bakabilmeyi öğrenir. Eşi de onun hayal kırıklığını ve kafa karışıklığını fark eder ve onunla daha fazla ilgilenmeye başlar. Artoş’un dönüşümü ve karısının duygusal ihtiyaçlarına yönelik geliştirdiği bu yeni anlayış, Klaris’in istek ve arzularını artık açıkça ifade etmesinin sonucudur. Bir süre sonra Klaris ile eşi arasında güçlü bir duygusal bağ kurulur ve Klaris heyecan ve iştiaqla yeniden rutin hayatına döner. Romanın sonuna kadar ilk rolü olan anne ve eş kimliğini benimsediği görülür. Her gece eşinin uyumadan önce ona sorduğu ışıkları sen mi söndürüyorsun yoksa ben mi sorusuna her defasında ışıkları ben söndürürüm diyerek cevap verir. Bu cümlelerin, Klaris’in anne ve eş kimliğinin özeti olduğu söylenebilir.

Âşık Kimliği

Kadının aşk kimliğinde, âşıklıktan ziyade maşuk kimliği öne çıkar. Maşuğun özellikleri içinde acı ve ıstırap verici olması önde gelir, cana kasteder. Kimse ona hesap soramaz. Asığa yar olmaz, tas yüreklidir. Zulüm ve eziyette sınırları zorlar. Vuslatı yoktur, söz verir ama sözünde durmaz, âşığın ağlayıp inlemesi acıdan, üzüntüden ölecek duruma gelmesi onu etkilemez. Merhametsizdir. Âşığın ağlaması ona zevk verir. Âşığın âhlarını ve feryatlarını duymazdan gelir (Pala, 2012, s. 402). Fakat kadın âşıklık rütbesine eriştiğinde sürekli gizemli ve sessiz bir hale bürünür ve duygularını ifade etmekten utanır. Aşk duygusu arttıkça kadın kendini toplumdan soyutlar ve içine kapanır.

Eşinin duygusal ilgisizliğinden iyice sıkılan Klaris’in hayatı, komşusu Emil ile birlikte değişir. Emil, Klaris’e aşk duygusunu tattıran, hikâyenin ikinci erkek karakteridir. Hassas, kadınları, hayatı, ev ve ev işlerini seven bir adamdır. Klaris’in sözlerine ve düşüncelerine de

oldukça önem verir. Emil'in ilgisini gördükçe yavaş yavaş ona karşı farklı duygular besler. Bir misafirlikte Klaris yemek masasını toplarken Emil ona şöyle der: "*Klaris! Yardım edeyim mi?*" (Pirzad, 1381, s. 93). Bu cümle onda hoş bir his uyandırır ve kendi kendine sorar: "*Küçük yardım teklifi mi daha çekiciydi yoksa bana adımla seslenişi mi?*" (Pirzad, 1381, s. 93).

Klaris, evine girip çıktığı sırada birçok ortak noktaları olduğunu düşündüğü Emil'e âşık olur ve onu her geçen gün daha çok görmek ister. Klaris Emil ile ilk karşılaştığında, kendisini anlayan ve onu günlük hayatın sıkıcı işlerinden bir süreliğine uzaklaştıracak tek kişinin o olduğunu hisseder. Böyle bir hissin ortaya çıkmasıyla birlikte, Klaris, Artoş ile Emil'i kıyaslayarak ikisinin de farklı duygu ve düşüncelere sahip olduğunu fark eder. Emil ile tanıştıktan sonra kocasının ilgisizliğini daha fazla düşünmeye başlar. Onun kayıtsız ve ilgisiz tavrı Klaris'te sürekli Emil'i görme isteği uyandırır. Bu esnada Emil'e olan aşk duygusu tüm varlığını kaplar ve duygusal boşluğunu Emil ile yakınlaşarak doldurmak ister. Bu yüzden de karşı konulamaz bir çekim hisseder: "*Bezelye çiçeklerine baktı. Neden herkesin seninle konuşmak istediğini anlıyorum. Seninle konuşmak konfor sağlıyor. Bana baktı: sanki insan seni yıllardır tanıyor*" (Pirzad, 1381, s. 103).

Klaris, evlerine gelen Emil'in Artoş'la olan birlikteliğini hem kıskanır hem de Emil'in kendi yanında olmasından mutludur. "*Gece Emil'in konuşmalarını hatırladım, yarın saksının toprağını değiştirmeye gelecek. Mutlu oldum*" (Pirzad, 1381, s. 149).

Emil, Klaris'in ilgi alanlarına, onun sanatına ve yaptığı işlere değer veren ince ruhlu bir adamdır. Klaris'in keten perdelerin eteğine işlediği nakışları sadece Emil fark eder: "*Emil kahve fincanını aldı ve pencereye baktı. Ne güzel perdeler*" (Pirzad, 1381, s. 89).

Klaris ev hanımlığı, annelik ve kadın olmanın sonu gelmeyen görev ve sorumluluklarının yükü altında isteklerini, ihtiyaçlarını ve arzularını gömmüştür. Ailesi ve yakın çevresi tarafından hep görmezden gelinmiş, geri plana itilmiştir. Onu fark eden tek kişi Emil'dir. "*Masayı topluyordum, yemek yemediğimi kimsenin fark etmediğini düşünüyordum. O an Emil 'dolma harikaydı ama sen yemeğe elini bile sürmedin' dedi*" (Pirzad, 1381, s. 214). Emil'in bir erkek olarak Klaris'e insancıl yaklaşımı Klaris'in kadınlık hislerinin harekete geçmesine sebep olur. Bu hisler yıllardır eş ve annelik rolleriyle bastırılmıştır. "*Emil siyah takımı, gri kravatu ve yeşil gözleriyle gülümsedi. Tokalaşmak için elimi uzattım, tokalaşmak yerine eğildi ve elimi öptü*" (Pirzad, 1381, s. 45).

Klaris kendisi ve inançlarının yanı sıra toplumsal normlarla da çatışma halindedir. İnanç ve düşünceleri sürekli değişmektedir. Kendi içindeki çatışmalar, kendiyi, eşiyle ve çocuklarıyla arasındaki mesafenin açılmasından ne kadar korktuğunu göstermektedir.

Ahlaki değerleri ve vicdanı Klaris'in bu aşkı düşünmesine asla müsaade etmez ve dolayısıyla somut ve aleni olarak hiçbir zaman Emil'e olan aşkını itiraf edemez fakat yaşadığı duygusal gelgitler ve duygularını tasvir ettiği şu ifadeler onun düşünce ve hayal dünyasını ortaya koyar niteliktedir: *"Benimle birlikte gelmek istediğini söylediği an onun gelmesine neden karşı çıkmadığımı bilmiyorum. Aklımdan dahi geçmedi. Günün bu saatinde neden kurumda değil ki. Ama geleceğini söylediği an kendimi daha iyi hissettim"* (Pirzad, 1381, s. 100).

Ancak Klaris'in Emil'e olan aşkı uzun sürmez. Bir süre sonra Emil'in, arkadaşı Nina teyzenin kızı Violet ile evlenme niyetinde olduğunu öğrenir. Bu tanışmadan sonra Klaris, kimliksel ve zihinsel anlamda bir sarsıntı yaşar ve bu sarsıntı onu tüm ilişkilerini sorgulamaya zorlar. Fakat Emil ve ailesiyle tanışmak, Klaris'in sıradan hayatını değiştirmiş, onun karakterinde dönüşüme sebep olmuştur. Daha önce farkına bile varmadığı varoluşsal sorunlarını sadece Emil aracılığıyla idrak edebilmiştir.

Emil'in annesi Simonyan Hanım zengin ve katı kuralları olan bir kadındır. Genç yaşta, bencil ve baskıcı bir adam olan babasının ısrarı ve baskısı sonucunda aşkından vazgeçip istemediği bir evlilik gerçekleştirir. Ancak Simonyan Hanım asla evlenemeyeceği bir adama âşıktır. Kocasının ölümünden sonra bile sevdiği adam ölünceye kadar ona olan aşkından vazgeçmez. *"Konuşmalarımızı dinliyordum, fotoğraflara bakıyordum. Her yere peşimden geldi. Hindistan'a, İngiltere'ye, Fransa'ya. Eşim ölünce özgür olacağımı ve evleneceğimizi düşündüm, dünyanın en mutlu kadını olacağımı sandım"* (Pirzad, 1381, s. 184). Tüm hayatı boyunca o genç adamın ölümünün ve ümitsiz aşkının yasını tutar. Sadık âşık kimliğine sahip çıkar.

Toplumsal Kimlik

Toplumsal kimlik ya da kolektif kimlik, daha dar kapsamda ifadesini bulan mikro ve alt kimliklerden öte bütün ulusu, toplumu/daha geniş bir alanı kapsadığı varsayılan ya da bu bağlamda atıfta bulunulan kolektif/kültürel kimliktir (Dalbay, 2018, s. 169). Bilgin (1999, s. 59) toplumsal kimliği belirli bir alanda kök salmış birtakım grupların (etnik toplulukların) diğer gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama talebi şeklinde tanımlar. Toplumsal kimliğin bir durumu değil bir süreci ifade ettiğini belirtir. Ona göre toplumsal kolektif kimlik canlıdır, diğer topluluklarla ilişki içerisinde sürekli yenilenir ve değişir. Nasıl ki bireysel kimliklerin inşası kişiler arası ilişkilerle mümkün oluyorsa toplumsal kimliklerin inşası da topluluklar arası ilişkiler sayesinde gerçekleşir.

Özdemir'e göre (2001, s. 108) toplumsal kimlik, bireyin ait olduğu toplumsal çevrenin değerlerine, normlarına, muhakeme gücüne, sanatına, diline, dinine, gelenek ve göreneklerine ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilincini ifade eder. Birey

kendi toplumu ve diğer toplumlar arasındaki benzerlikleri, zıtlıkları, çatışmaları toplumsal kimliğine yüklediği anlam sınırları çerçevesinde tanır. Birey, toplumsal kimlik vasıtasıyla yaşam pratiklerine dâhil olur. Toplumsal kimlik, çoğunlukla, bilinç ötesinde bir işlev yüklenerek bireyin bütün varlığına hükmeder.

Kuşkusuz toplumsal kimlik, bireyin kişiliğini şekillendiren temel esaslardan biri sayılır ve aslında toplumsal olarak onun kim ve ne olduğu sorusunun cevabıdır. Bazı toplumlarda, ataerkil sistem bu fırsatı kadından almış, kadının toplumsal konumunu idrak etmesini ve aynı zamanda bireysel kimliğini tanımasını engellemiştir.

Günümüzün modern toplumlarında kadın, eskiye nazaran bireysel ve toplumsal kimliğini tanımak için daha fazla çaba sarf eder. Toplum tarafından tanınmak ve onaylanmak ister. Modern edebiyat alanında özellikle kadın yazarların eserlerinde daha fazla kadın çabası ve uğraşı dikkat çeker. Bu kadın yazarlar, kendilerini ortaya koyup toplumsal kimliklerini kabul ettirmeleri, özgürlük ve ekonomik güç açısından toplumsal ve bireysel haklarını savunmaları için eserlerinde kadın karakterlere fırsat sunarlar. *Işıkları Ben Söndürürüm* romanında Klaris, olanca dikkatiyle eşine ve çocuklarına odaklandığı, annelik ve iyi bir eş olma yönüne ağırlık verdiği için, kendi toplumsal kimliğini ve potansiyelini fark edemez. Bu durum bir süreliğine onun depresyona girmesine ve içsel yılgınlığa kapılmasına sebep olur. “Neden beni kimse düşünmedi? Neden kimse benim ne istediğimi sormadı? Aklımın şefkatli tarafıyla kendime sordum: sen ne istiyorsun? Gündüz birkaç saat yalnız kalıp sevdiğim şeyler hakkında biriyle sohbet etmek istiyorum dedim” (Pirzad, 1381, s. 177).

Yaşadığı depresyonun etkisiyle hayatının gerçek anlamını sorgulamaya, kendi gerçeğini aramaya başlar: “Kızgındım. Kendini zorla davet ettiren Nina’ya, yalnızca kendisini düşünen Alis’e, Alis’i düşünen anneme, yalnızca satranç oynamayı düşünen Artoş’a. Neden kimse beni düşünmüyordu? Neden kimse ne istediğimi sormuyordu?” (Pirzad, 1381, s. 177).

Eşi onun depresyonunu ve kafa karışıklığını görünce ev işlerine ilaveten tercüme gibi sevdiği işleri de yapması için onu cesaretlendirir. Klaris, Nurullahi Hanım (kadın hareketinin öncülerinden biri) adında bir kadınla tanıştıktan sonra hayatının monoton ve sıkıcı rutininden kurtulmaya ve kendi bireysel ve toplumsal kimliğini kazanmaya karar verir: “Yürüdüm ve düşündüm; sürekli evde durmaktan, sınırlı insanlarla konuşmaktan ve tekrarlanan sorunlarla boğuşmaktan yoruldum. Kendim için bir şeyler yapmalıyım. Nurullahi Hanım gibi...” (Pirzad, 1381, s. 197).

“Kadın hak ve özgürlüklerini savunma derneği”ne katılmak için Nurullahi Hanım’ın davetini kabul eder. Roman boyunca Nurullahi Hanım, toplumun bir parçası olarak kadınların kendi toplumsal ve bireysel kimliklerinin farkındalığı için çabalar. Bu mücadele hakkında Klaris’e şöyle der: “Siz Ermeni hanımlar bizden çok daha öndesiniz. Sizin yıllardır sahip olduklarınız için biz yeni yeni mücadele veriyoruz. Biz henüz yolun başındayız” (Pirzad, 1381, s. 193). Nurullahi Hanım ile Klaris arasındaki konuşmaya dair, toplumun kadınlara ve onların dönüşümlerine yönelik bir inanın varlığından söz edilebilir.

Entelektüel kadınların temsili olarak sunulan bu kadın, kadın mitingleri ve toplantıları düzenler. O, seçme hakkını, kadınların en öncelikli amacı olarak görür: “Açıkça tekrar ediyorum, İranlı kadınların ilk arzusu ve amacı oy kullanma hakkına sahip olmaktır” (Pirzad, 1381, s. 77). Kadınların uyanışı hakkında Nurullahi Hanım’ın konuşmaları ve okuduğu şiir Klaris’i çok etkiler: “Uyanın kız kardeşlerim / Güzeller, kendi kanlarıyla dünyada/ Ulusal özgürlük fermanını yazıyorlar tarih sahnesine / Sadece pembe dudak ve mahmur bakış, değildir kadın olmanın şartı ...” (Pirzad, 1381, s. 78).

Gerek başka bir sosyal grupla gerek başka bir kültürle karşılaşmada fertler kendi durumları ve karşılaştığı durum arasında karşılaştırmaya giderler fertlerin niçin öyle olduğu konusunda yapılan açıklamalar sosyal kimliği ortaya koyucu mahiyettedir (Sözen, 1991, s. 108). İran toplumu ile Ermeni toplumu arasında sosyal ve kültürel karşılaştırma yapan Klaris sosyal kimliğini ortaya koyar: “Onun düşündüğü gibi olmadığını söylemek için tekrar geldim. Ermeni kadınlarının da Nurullahi Hanım’ın ihtimal dahi vermediği birtakım kendi sorunları var” (Pirzad, 1381, s. 195). Klaris’in bu ifadesinden belli bir sosyal sınıfa mensup ve nispeten daha üst düzeyde yer alan bir grup Ermeni kadının kendi toplumları ile hâlâ çatışmaları ve sorunları olduğu anlaşılmaktadır.

Yazarın amacı kadının özgürlüğünü ve farkındalığını dile getirmektir ancak öykünün hiçbir bölümünde bu görülmez. Dolayısıyla Klaris kadını ve kadın haklarını doğrudan savunamaz fakat hikâyenin olay örgüsü, bu uğurda çok başarılı olamamasına rağmen Klaris’in toplumdaki kadın haklarının bir tür savunucusu olduğuna okuyucuyu inandırmayı başarır.

İlan panosuna baktım: Kadın ve özgürlük konuşmacı Pervin Nurullahi Hanım, başlama saati: 11:30. Nurullahi Hanım’ın sesi kırılıyordu, şu cümlelerin altını çiziyordu: sonuç olarak hatırlatmalıyım ki bu uğurda şimdiye dek onca emek verdik. İranlı kadınların boğazından çok ağıtlar, feryatlar yükseldi. Sorun şu ki, bu feryatlar şimdiye kadar birlikte ve aynı amaç için edilmedi ve koordineli değildi... (Pirzad, 1381, s. 77).

Sonuç

Kadın edebiyatı alanında ana konu kesinlikle kadınlar ve kadınları ilgilendiren sorunlardır. Çalışmamıza konu olan Zoya Pirzad da bu alandaki güçlü yazarlardan biridir. Yazar *Işıkları Ben Söndürürüm* adlı romanında kadına ve kadın kimliğine odaklanmış, kadın kimliğinin farklı boyutlarını ele almıştır. Pirzad'ın bu romanı incelendiğinde, kadın kimliğinin en önemli boyutunun “anne kimliği” olduğu sonucuna varılabilir. Kadının bu varoluş boyutu onun canında ve ruhunda derin köklere sahiptir ve bu kökler onda kadın olmanın verdiği tatmin duygusunu ortaya çıkarmıştır. Öyle ki kendini çocuğun ikinci yaratıcısı olarak görmekte ve bütün varlığıyla bu sorumluluğu üstlenmektedir.

Kadın kimliğinin bir diğer boyutu ise “eş kimliği”dir. Kadının aile içi görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurulduğunda, öncelikle eş olma rolü üstlendiği söylenebilir. Becerikli, ilgili ve akıllı bir kadın olan Klaris de toplumsal yaşamın akışı içindeki sıraya göre fedakâr eş kimliğini benimsemiştir. Aşçılık, terzilik ve bahçıvanlıkta da gayet iyi olan Klaris “iyi ev kadını” ve “iyi eş” rolünde evin tüm sorumluluğunu memnuniyetle üstlenmiştir.

Eserde tespit edilen bir diğer kimlik ise, kadının “âşık kimliği”dir. Gerek Simonyan Hanım'ın gerekse de Klaris'in aşk semeresi beklenti ve hayal kırıklığıdır. Simonyan Hanım otoriter babasının izni olmadığı için aşkıdan vazgeçmiş sevmediği bir adamla görücü usulü bir evlilik gerçekleştirmiştir. Kocasından ilgi göremeyen, hep görmezden geline, her fırsatta eleştirilen Klaris ise derin bir yalnızlığa ve duygusal boşluğa düşmüş bir kadındır. Tam bu noktada anlaşılacak, değer görmek, takdir edilmek ve duygusal yönden tatmin edilmek isteyen Klaris, komşusu Emil'in kendisine karşı samimi ve sevecen tavırlarından etkilenir ve ona âşık olur. Ancak ahlaki yapısı, vicdanı ve yetiştirildiği gelenekçi ve ataerkil toplum, ne aşkını ifşa etmesine ne de onu yaşamasına izin verir. Son kertede bu aşktan nasibine düşen sadece pişmanlık ve hayal kırıklığıdır.

Kadın kimliğinin bir diğer boyutu da ona toplumsal sorumluluk yükleyen “toplumsal kimlik”tir. Ermeni kadınlarıyla İran kadınları arasında sosyal ve kültürel karşılaştırmaya gitmesi Klaris'in sosyal kimliğini açıklar. Kadınlar bazen zorunluluktan bazen de isteyerek ve içsel yönelimle toplumsal sorumluluğu kabul ederler. Ataerkil toplumlarda topluma katılma imkânlarından mahrum bırakılan kadınlar, modern toplumlarda en az erkekler kadar toplumsal sorumluluk üstlenebilir, kendi toplumsal ve bireysel kimliklerini bulma ve onu geliştirme noktasında adımlar atabilirler. Emil ve ailesiyle tanışmak Klaris'in monoton hayatını değiştirip onun karakterinde dönüşüme sebep olmuştur. Bu olaydan önce kendi cam fanusunda yaşarken şimdi bu zindandan kurtulup kendini keşfetmeye yönelmiştir.

Yazar Klaris karakterini yaratarak ve onun sorunlarını işleyerek, hayatın anlamını keşfetmenin ve kimlik kazanmanın önemine dikkat çekmiştir.

Pirzad'ın ele aldığı kadınlar, kendi kimliklerini tanımakla ve onu topluma kabul ettirmekle meşgullerdir. Eserinde, ataerkil sistemin ürünü olan, kadını eviyle sınırlayan, ailenin ve diğerlerinin hizmetinde gören ve böylece kendi bireysel ve toplumsal kimliğini keşfetme imkânı tanımayan geleneksel düşünce kalıplarını ve geleneklerini şiddetle eleştirmiştir.

Pirzad'ın eserinde ele aldığı kadın, kendi varoluşunun farkına vararak hem kendisinin hem de toplumun en küçük çekirdeği olan ailenin gelişmesine, büyümesine ve son olarak da toplumun ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Zoya Pirzad, kadını hiçbir şekilde ev ve aile sorumluluğundan kaçmaya teşvik etmemekte aksine bu sorumluluğu kadın kimliğinin bir parçası olarak görmektedir.

Summary

Women writers have tried to examine women's problems and thoughts in every period and to reflect them in their own works by using story writing techniques. These works have an important role in determining the changes in the lives of modern women.

Zoya Pirzad is a contemporary writer who can successfully reveal women and their individual and social identities in Persian literature with feminine understanding and emotion. In this study, woman and her philosophy of existence are discussed in her work titled *I Turn Off the Lights*, using a descriptive-analytical method. In her work, the author presents a vivid depiction of the labyrinths in the mind and inner world of women, revealing the woman's world and the different dimensions of women's identity. Therefore, the main purpose of this research is; In Zoya Pirzad's novel *I Turn Off the Lights*, it is to examine the woman's struggle for social and individual existence and the different dimensions of her personality that determine her "mother", "wife", "lover" and "social" identities.

In this novel, the author discusses the life of a family living in Abadan, Iran, and working in an oil company. The author reveals the mental processes and concerns of a young woman named Klaris with three children. The story begins with a simple and ordinary routine of daily life. The world of thirty-eight-year-old Klaris; She spends her time doing household chores, taking care of her husband and children, and having regular meetings with her mother and sister.

What stands out in the novel is; It is the author's objection and sensitivity to the situation of women who are marginalized in the patriarchal society, humiliated in every situation, confined within the four walls of their homes and subjected to economic and psychological violence at every opportunity, and the attitude she displays towards this male-dominated structure. All of these are indicators of Zoya Pirzad's sensitivity to women's issues and the feminist ideas she adopts. With this feminist mindset she has adopted, she offers a different perspective on women's lives, wishes, expectations and social impositions. One of the most important issues in the emergence of feminist approaches in the author's works; women's search for identity, women's creative role, men's indifference and lovelessness towards women, women's imprisonment at home and the choice of female heroes in their stories can be pointed out.

In the novel, women's "mother", "wife", "lover" and "social" identities are identified and the different dimensions of these identities are discussed under the headings.

Klaris gender and her behavior as a mother are in line with the popular culture of the society. Klaris is familiar with social norms, society's understanding and attitude towards women, and her character as a woman is completely compatible with society's mother model. She knows all the details about her children completely, and she literally spends herself to get his children's lives in order.

The women, especially the focal characters, in the novel *I Turn Off the Lights*, have experienced and realized their identity as spouses. Klaris is a very skillful, caring and intelligent wife. She is also very good at cooking, tailoring and gardening. She gladly took on all the housework herself. Klaris is disturbed by her husband Artosh indifference. Her husband is constantly busy with political issues. Artosh ignores her emotional wishes and does not show her love and affection. He almost takes pleasure in humiliating his wife by grumbling at her smallest mistake. Klaris reassembles the scattered pieces of her self by reconsidering her role as a woman and her role in her husband's life; She acts more moderately in household chores and, most importantly, thinks about her emotional wishes and needs.

In the novel *ITurn Off the Lights*, Klaris cannot realize her own social identity and potential because she focuses on her husband and children with all her attention and focuses on motherhood and being a good wife. This situation causes her to become depressed and internally frustrated for a while. Under the influence of the depression she experiences, she begins to question the true meaning of her life and search for her own truth. Klaris cannot directly defend women and women's rights, but the plot of the story manages to convince the reader that Klaris is a kind of defender of women's rights in society, although she is not very successful in this regard. By making women aware of their own existence, Pirzad contributes to the development and growth of both herself and the family, which is the smallest nucleus of society, and finally to the progress of society. Zoya Pirzad does not encourage women to escape from home and family responsibilities in any way, on the contrary, she sees this responsibility as a part of the female identity.

Kaynakça

- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220.
- Bilgin, N. (1999). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Budak, A. (2017). *Roman, Kimlik, Kültür* (Kuramsal Metin İncelemeleri). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Dalbay, R. S. (2018). “Kimlik” ve “Toplumsal Kimlik” Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(31), 161-176.
- Dudu Karaduman, E. ve Doğan, N. (2018). Annelik Rolü Üzerine: Kadının “Annelik” Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1475-1496.
<https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214>
- Genç, H. N. (2018). Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Olarak Kadın. *Folklor/Edebiyat*, 24(94), 13-34. <https://doi.org/10.22559/folklor.219>
- Kale, Ö. (2022). Anne Kimliğine Kuramsal Bir Bakış (2000-2020). *Asia Minor Studies*, 10(1), 35-41. <https://doi.org/10.17067/asm.988781>
- Keshani, N. (2018). Işıkları Ben Söndürürüm ve Kuşum Romanlarındaki Unsurlar ve Kadın Karakterlerin İncelenmesi. *Çağdaş İran Edebiyatında Kadın* içinde (s. 377-395). Ankara: Hece Yayınları.

- Kopuz, Çetinkaya, F. (2018). İranlı Çağdaş Şair Sîmîn-i Behbehânî'nin Şiirlerinde Dert ve Kadın. *Çağdaş İran Edebiyatında Kadın* içinde (s. 155-177). Ankara: Hece Yayınları.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve Söylem. *Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 107-122.
- Pala, İ. (2012). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. (22. bs.), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pirzad, Z. (1381). *Çeragha Ra Men Mamuş mi Konem*. İran: Neşr-i Merkez
- Rızâyî Kadirî, H. (1398). Bazhânî-i Mefhum-i Huviyyet der Ruykerdhâ-yi Nezerî. *Rüşd-i Amûziş-i Ulûm-i İctimâ'i*, 1(22), 12-15.
- Sözen, E. (2011). Sosyal Kimlik Kavramının Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Bir İncelemesi. *Sosyoloji Konferansları*, 23, 93-108.
- Ulusoy, E. (2020). Kimlik İnşası ve Politikaya Aktarımı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57, 325-342. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.692965>
- Yıldırım, S. ve Deveci Bozkuş, Y. (2023). Zoya Pirzad'ın Yek Ruz Mande Be 'İd-i Pak (Paskalya'ya Bir Gün Kaldı) Adlı Eserinde İran Ermenileri. *Ermeni Araştırmaları*, 73, 89-108.
- Yıldırım, S. (2018). Feriba Vefi'nin Uçup Giden Bir Kuş Romanında Kadın Kimliği. *Nüşa*, 18(47), 45-64. <https://doi.org/10.32330/nusha.470128>